
**Ocena występowania ptaków oraz nietoperzy i
ich siedlisk na potrzeby inwestycji:
"Termomodernizacja budynków Gimnazjum w
Ślesinie"**

WYKONAWCA: mgr inż. Marek Niezabitowski

ZLECENIODAWCA: Urząd Miasta i Gminy w Ślesinie, ul.Kleczewska 15, 62-561Ślesin

Ślesin, kwiecień 2016

Spis treści

1. Wstęp.....	3
2. Cel i zakres opracowania.....	4
3. Metodyka prowadzonych badań.....	4
4. WYBRANE ZAGADNIENIA DOTYCZĄCE OCHRONY PTAKÓW W BUDYNKACH	4
4.1 Zasady stosowania skrzynek dla ptaków	6
5. Przepisy prawne chroniące nietoperze w budynkach	7
6. Zalecenia	10
6.1 Gimnazjum w Ślesinie - zestawienie liczby i rozmieszczenia budek dla ptaków na poszczególnych elewacjach obiektu	10
6.2 Gimnazjum w Ślesinie - zestawienie liczby i rozmieszczenia budek (schronów podtynkowych) dla nietoperzy na poszczególnych elewacjach obiektu.....	12
7. Dokumentacja zdjęciowa.....	15

1. WSTĘP

Szczeliny dylatacyjne między płytami, z których zbudowany jest budynek, niezabezpieczone otwory wentylacyjne, puste miejsca pod parapetami oraz przestrzenie między ścianami i rynnami, to miejsca, w których często swoje gniazda zakładają niektóre gatunki ptaków, a nietoperze zajmują jako dzienne schronienia, miejsca godów i rozrodu lub zimowiska. Podczas prac remontowych zamurowywane są żywcem ptaki siedzące na jajach, pisklęta oraz całe kolonie nietoperzy z młodymi. Zwierzęta giną w męczarniach z głodu i pragnienia. W jednym bloku może znajdować się kilkadziesiąt czynnych gniazd ptasich i schronienia setek nietoperzy. (źródło: *Docieplanie budynków w zgodzie z zasadami ochrony przyrody*, Polskie Towarzystwo Ochrony Przyrody „Salamandra”, Poznań 2009)

W związku ze zleceniem wykonania ekspertyz ornitologicznej oraz chiropterologicznej, związanych z występowaniem ptaków oraz nietoperzy (oraz potencjalnych miejsc ich występowania) w obrębie budynków Gimnazjum w Ślesinie, w dniu 19.03.2016 roku wykonane zostały oględziny ww. obiektu. Wykonana została również dokumentacja fotograficzna.

**Przedmiotem inwestycji jest termorenowacja budynków
Gimnazjum w Ślesinie.**

Ryc. 1 Fragment ortofotomapy przedstawiający usytuowanie obiektu w Ślesinie

2. CEL I ZAKRES OPRACOWANIA

Celem niniejszego opracowania jest zinventaryzowanie miejsc, które mogłyby zostać wykorzystane przez ptaki oraz nietoperze m.in. do ukrycia, założenia gniazda, czy wyprowadzania kolonii rozrodczych, a które zostaną zlikwidowane na skutek prowadzonych prac budowlanych.

Przy poszukiwaniu schronień ptaków i nietoperzy brane były w szczególności pod uwagę następujące miejsca, często wykorzystywane przez te zwierzęta:

- przestrzenie pod parapetami i gzymsami;
- przestrzenie pod blachą na stropodachu, zabezpieczającą ściany zewnętrzne przed zaciekaniami;
- otwory wywietrzników;
- przestrzenie między rynną, a ścianą.

Ze względów metodycznych niniejsza opinia została podzielona na 2 części:

1. Część dotycząca ptaków (potencjalne miejsca gniazdowania, ślady po gniazdach, kompensacja przyrodnicza)
2. Część dotycząca nietoperzy (potencjalne miejsca schronień, ślady bytności, kompensacja przyrodnicza).

3. METODYKA PROWADZONYCH BADAŃ

Podczas oględzin ww. obiektów pod kątem potencjalnych schronień nietoperzy w dniu 19.03.2016 roku wykorzystano lornetkę oraz aparat z teleobiektywem, dzięki którym można było dostrzec m.in. szczeliny w ścianach, pod połączeniami dachu i w innych miejscach, w których nietoperze mogą występować. Każde potencjalne miejsce zostało udokumentowane na załączonych fotografiach (szczeliny w ścianach, czy pomiędzy rynnami i ścianą budynku, otwory wentylacyjne).

4. WYBRANE ZAGADNIENIA DOTYCZĄCE OCHRONY PTAKÓW W BUDYNKACH

Budynki stanowią miejsca gniazdowania kilkunastu gatunków ptaków. Dla kilku z nich jest to ich podstawowe miejsce lęgów. Należą do nich: wróbel, jerzyk i pustułka. Prowadzone na szeroką skalę remonty, docieplenia i różnego typu modernizacje budynków powodują ograniczenie liczby miejsc lęgowych i stanowią jedną z głównych lub wręcz podstawową przyczynę zaniku ich populacji. Przynajmniej więc w odniesieniu do tych gatunków ptaków, każde kolejne zmniejszenie liczby ich obecnych lub potencjalnych schronień i miejsc lęgowych stanowi znaczącą szkodę wg ustawy z dnia 13 kwietnia 2007 r. o zapobieganiu szkodom w środowisku i ich naprawie. **Z tego powodu obowiązkiem inwestora jest podjęcie środków, które wynagrodzą chronionym gatunkom doznane straty.**

Wróbel *Passer domesticus*

Gniazduje najczęściej w różnego rodzaju szczelinach i zakamarkach budynków, czasami w budkach lęgowych, a wyjątkowo buduje gniazda także w gęstych krzewach. Gniazdo wróbla jest obficie wysłane suchą trawą oraz piórami. Sezon lęgowy tych ptaków zaczyna się w marcu, a kończy w sierpniu. W tym czasie ptak ten może wyprowadzić do trzech lęgów. Okres wysiadywania trwa bardzo krótko 11-14 dni, a młode przebywają w gnieździe około 14-16 dni.

Jerzyk *Apus apus*

Gniazda zakładają najchętniej w szczelinach budynków i w otworach wentylacyjnych, najczęściej pod samym dachem. Ich okres lęgowy trwa od początku maja do końca sierpnia, choć zdarzają się późne lęgi, z których młode wylatują dopiero w pierwszych dniach września. Ptaki te przystępują do jednego lęgu w roku. Okres wysiadywania jaj trwa ok. 20 dni, a młode opuszczają gniazdo po ok. 40 dniach.

Pustułka *Falco tinnunculus*

Lęgnię się w różnego rodzaju szczelinach i zakamarkach budynków, w otworach wentylacyjnych, często w starych gniazdach gołębi miejskich. Bardzo chętnie składa jaja w skrzynkach lęgowych. W przypadku obiektu w Ślesinie nie ma potrzeby instalowania skrzynek dla pustułek (zalecane raczej dla budynków wyższych).

Jaskółka oknówka, oknówka *Delichon urbicum*

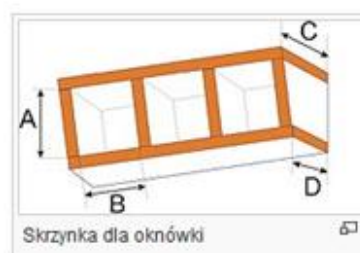
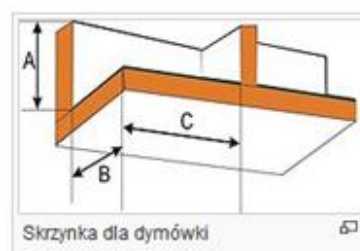
Gatunek niewielkiego ptaka wędrownego z rodziny jaskółkowatych. W Polsce występuje jako liczny ptak lęgowy, lokalnie nawet bardzo liczny. Licznie występuje w całym kraju w trakcie migracji. Przeloty od kwietnia i maja, a odloty od końca sierpnia do połowy października. Ostatnie jaskółki są widywane jeszcze w listopadzie. Nie są spotykane podczas zimy. W przeciwieństwie do innych jaskółek w Europie Środkowej, populacje oknówek są na stałym poziomie liczebności – na wsiach wprawdzie ich liczebność maleje, ale w miastach tych jaskółek znacznie przybywa. Na niektórych terenach ich sytuację poprawia budowa sztucznych gniazd.

Półki dla jaskółek

Wymiary półek lęgowych dla jaskółek

Gatunek	A	B	C	D
dymówka	12-15	12-15	12-15	–
oknówka	13	13	15	8

Na tylnej ścianie należy przybić drucianą siatkę lub parę poziomo ułożonych listewek. Zapewnia to pewniejsze mocowanie i zapobiega oderwaniu i wypadnięciu gniazda. Dymówce, aby ułatwić dostęp do młodych i karmienie, można pod półką umocować patyk wystający na 10-15 cm poza półkę.

Ryc. 2 Skrzynka (półka) dla oknówki – w skład jednej skrzynki wchodzi 3 komory

4.1 Zasady stosowania skrzynek dla ptaków

- Nie zawsze w przypadku każdego indywidualnego budynku można za pomocą skrzynek zrównoważyć liczbę schronień ptaków i nietoperzy, które uległy zanikowi w wyniku prac remontowych. Dlatego ważne jest, aby działania rekompensujące straty wykonywać w przypadku wszystkich remontowanych budynków (bloków) - także tych w danym momencie niezamieszkałych przez zwierzęta. Tylko wówczas bowiem sumaryczna liczba utworzonych potencjalnych schronień ma szansę zrównoważyć stratę.
- Skrzynki dla ptaków i nietoperzy mogą być drewniane bądź wykonane z masy trocinobetonowej. Zarówno pierwsze jak i drugie mogą być montowane w warstwie ociepliny - korzystniejsze rozwiązanie (z wyjątkiem skrzynek dla pustułki ze względu na jej rozmiar), lub na jej powierzchni (rys. 1). Skrzynki trocinobetonowe powszechnie stosowane są w Europie Zachodniej. W Polsce istnieje możliwość zakupu tych skrzynek u firm produkujących lub sprowadzających je z innych krajów. Dostępny jest szereg modeli tych skrzynek dostosowanych do różnych gatunków ptaków. Najbardziej przydatne będą najprostsze konstrukcje typu *Brick Box* (przeznaczone głównie dla wróbli, ale mogą w nich gniazdować także jerzyki) oraz *Swift Box* (przeznaczone głównie dla jerzyków, ale mogą w nich gniazdować także wróble). Z konstrukcją tych skrzynek oraz sposobem montażu można się zapoznać np. na stronie firmy Bird Control www.sprzataj.net.pl. Zaletą skrzynek trocinobetonowych jest także możliwość malowania ich farbami natynkowymi.
- Skrzynki nie montowane w warstwie ociepliny powinny być kontrolowane co dwa lata w celu wymiany skrzynek uszkodzonych.
- Wymiary i konstrukcja skrzynek powinny być zgodne ze schematami dla danego gatunku, przedstawionymi w niniejszym opracowaniu. W przypadku skrzynek trocinobetonowych należy stosować modele przeznaczone dla konkretnych gatunków (różnią się one między sobą konstrukcją).
- Dla zwiększenia wytrzymałości skrzynek drewnianych konieczne jest zabezpieczenie ich

- impregnatami drewnochronnymi oraz pokrycie daszku skrzynki papą.
- Skrzynki muszą być powieszona na odpowiedniej wysokości, zróżnicowanej w zależności od gatunku, dla którego są przeznaczone.
 - Skrzynki muszą być mocno i szczelnie zbite, aby zapewniały izolację cieplną i zabezpieczały wnętrze przed wodą opadową. Nie mogą być także wykonane ze zbyt cienkich desek (o grubości mniejszej niż 1 cm).
 - Skrzynki powinny być mocowane do ściany za pośrednictwem metalowych uchwytów i przy pomocy kołków rozporowych, chyba że producent zakłada inny sposób ich montażu.
 - Dla zapewnienia bezpieczeństwa ludzi, skrzynki lęgowe nie montowane w warstwie ociepliny (a więc nie chronione przed ewentualnym oderwaniem się od ściany) należy wieszać w ten sposób, by pod nimi nie znajdował się chodnik lub trawnik lecz np. zadaszone wejście do klatki schodowej.
 - Ze względu na różne konstrukcje budynków nie zawsze jest możliwe lub niekoniecznie jest zasadne zastosowanie schematów rozmieszczenia skrzynek dla ptaków lub nietoperzy oraz ich liczby zgodnie z przedstawionymi dalej zasadami. W każdym przypadku konieczna jest konsultacja i nadzór ornitologa oraz chiropterologa nad prowadzonymi pracami. Jego zadaniem jest wskazanie najbardziej odpowiednich miejsc dla zamontowania skrzynek oraz ich liczby.
 - W przypadku niektórych budynków lub rodzajów prac remontowych istnieje możliwość zastosowania zamiennie lub dodatkowo zupełnie odmiennych rozwiązań, niż przedstawione w niniejszym opracowaniu. Może to np. dotyczyć pozostawiania niezabezpieczonych istniejących otworów wentylacyjnych, odpowiedniego zabezpieczania istniejących wnek wykorzystywanych przez pustułki, pozostawiania wlotów do szczelin dylatacyjnych. Rozwiązania takie należy jednak każdorazowo uzgodnić ze specjalistą, a ich przyjęcie nie powinno skutkować zmniejszeniem liczby dogodnych schronień w porównaniu z proponowanymi rozwiązaniami standardowymi.

5. PRZEPISY PRAWNE CHRONIĄCE NIETOPERZE W BUDYNKACH

Zgodnie z Rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 9 listopada 2010 r. w sprawie określenia rodzajów przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko oraz szczegółowych kryteriów związanych z kwalifikowaniem przedsięwzięć do sporządzania raportu o oddziaływaniu na środowisko (Dz. U. 257/04, poz. 2573 z późn. zm.), projektowana inwestycja nie kwalifikuje się do przedsięwzięć, mogących znacząco oddziaływać na środowisko, dla których sporządzenie raportu o oddziaływaniu na środowisko jest wymagane.

Ustawa z dnia 13 kwietnia 2007 r. o zapobieganiu szkodom w środowisku i ich naprawie. Ustawa ta wprowadza kilka ważnych zasad, nakładających na wszystkie podmioty obowiązek zapobiegania szkodom w gatunkach chronionych, a jeśli szkoda wystąpi - jej pełnego naprawienia i wynagrodzenia przyrodzie poniesionych szkód. W przypadku termomodernizacji budynków będących schronieniem ptaków czy nietoperzy wykonawca prac powinien podjąć środki zaradcze - dostosowując terminy prac, zabezpieczając z wyprzedzeniem szczeliny przed zajęciem ich przez ptaki i nietoperze. Następnie powinien zapewnić, by po remoncie użyteczność siedliska pozostała nieuszczerplona - np. tworząc odpowiednią liczbę alternatywnych schronień i miejsc lęgowych. Skuteczność tych działań powinna być kontrolowana. Ich skala powinna być tak dobrana, by zrównoważyć także ewentualne straty, jakie poniosły populacje chronionych gatunków w okresie remontu. Należy zaznaczyć, że skutki działań naprawczych powinny być długotrwałe.

Najważniejsze regulacje prawa krajowego

- Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz.U. 2015 poz. 1651z późn. zm.);
- Rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 6 października 2014 r. w sprawie ochrony gatunkowej zwierząt (Dz. U. z 2014 r., poz. 1348);
- Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (Dz.U. 2013 nr 0 poz. 1232);
- Ustawa z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (Dz.U. 2013, poz. 1235.)
- Ustawa z dnia 13 kwietnia 2007 r. o zapobieganiu szkodom w środowisku i ich naprawie (Dz.U. z 2014 r., poz. 210).

Większość z występujących w Polsce gatunków nietoperzy przynajmniej przez część roku wykorzystuje obiekty zbudowane przez człowieka. Zastępują one naturalne schronienia, których w wyniku działalności ludzi jest coraz mniej. W czasie zachodzących przez wieki stopniowych zmian w środowisku, zamiast dziupli i przestrzeni pod korą odpadającą od uschniętych drzew nietoperze nauczyły się wykorzystywać na miejsca rozrodu strychy i zakamarki w ścianach budynków, a zamiast jaskiń, opuszczonych nor dużych zwierząt i dobrze izolowanych dziupli w starych, grubych drzewach, na miejsca zimowania wybierają piwnice, studnie, stare fortyfikacje oraz otwory w ścianach ogrzewanych budynków.

W dwudziestym wieku liczebność nietoperzy uległa drastycznemu zmniejszeniu - często zaledwie do kilku procent pierwotnej liczebności. Głównym powodem była chemizacja gospodarki rolnej i leśnej. Wraz z ograniczeniem stosowania silnie toksycznych środków owadobójczych wymieranie to zostało zahamowane, a niektóre gatunki zaczęły powoli odbudowywać swoje populacje. Obecnie jednym z głównym zagrożeniem dla liczebności nietoperzy jest szybkie ograniczanie liczby dostępnych schronień w starym budownictwie. Niektóre nietoperze stopniowo zaczynają wykorzystywać nowoczesne budownictwo, co stanowi dla nich szansę na przetrwanie. Z reguły są to czasowe schronienia pojedynczych zwierząt lub ich niewielkich grup. Zdarzają się jednak kolonie liczące kilkadziesiąt, a nawet kilkaset osobników. Nocna aktywność sprawia, iż ich obecność jest często niezauważana. Niestety, prawdopodobnie tysiące nietoperzy co roku zostaje żywcem zamurowanych w ścianach podczas remontów budynków. Zostają skazane na powolną, wielotygodniową agonię, gdyż ich fizjologiczne przystosowania do przetrzymywania okresów głodu nie pozwalają im szybko umrzeć. Poniżej zostały opisane te gatunki, które już dość często występują na osiedlach w dużych miastach, ale możliwe, że wkrótce zaczniemy tam spotykać kolejne. Wszystkie nietoperze są w Polsce objęte ścisłą ochroną gatunkową, a także podlegają ochronie na podstawie konwencji i porozumień międzynarodowych oraz prawa Unii Europejskiej. (źródło: *Docieplanie budynków w zgodzie z zasadami ochrony przyrody*, Polskie Towarzystwo Ochrony Przyrody „Salamandra”, Poznań 2009).

W Polsce dotąd wykazano występowanie 25 gatunków nietoperzy. Większość z nich przynajmniej czasowo może występować w obiektach stworzonych przez człowieka. Nietoperze są zwierzętami o wiele bardziej zagrożonymi działaniami ociepleniowymi niż ptaki. Zwierzęta te chowają się bowiem głębiej w szczelinach, a na odgłosy z zewnątrz (np. montaż rusztowania, rozmowy pracowników) reagują ciszą i oczekiwaniem na odejście intruzów. W efekcie wieczorem, kiedy próbują opuścić schronienie, okazuje się, że są zamurowane. Ze względu na skryty tryb życia nietoperzy często nawet mieszkańcy bloków nie wiedzą o współlokatorach, nie ma więc kto interweniować (w przeciwieństwie do niszczenia gniazd i lęgów ptaków, co stosunkowo często jest przez mieszkańców protestowywane i zgłaszane odpowiednim służbom). Poniżej opisano cztery gatunki,

najczęściej spotykane w blokach. Są to w większości tzw. gatunki szczelinowe (chętnie wykorzystujące różne szczeliny). Najczęściej w takich okolicznościach spotykamy mroczki późne, mroczki posrebrzane, karliki, a także coraz częściej borowce wielkie. Druga grupa gatunków, mogących tracić na docieplaniu budynków, to nietoperze wykorzystujące większe przestrzenie, np. strychy, poddasza itp. Są to przede wszystkim nocek duży i podkowiec mały. Przypadki stwierdzenia ich występowania w przestrzeniach dylatacyjnych są rzadkie, ale nie można tego wykluczyć.

Wszystkie nietoperze są w Polsce objęte ścisłą ochroną gatunkową, a także podlegają ochronie na podstawie konwencji i porozumień międzynarodowych oraz prawa Unii Europejskiej.

Borowiec wielki (*Nyctalus noctula*)

Jeden z największych krajowych nietoperzy. Do niedawna uważany był za gatunek związany z lasami, jednak od lat korzysta również z budynków, w tym coraz częściej z bloków mieszkalnych. Zajmuje w nich przede wszystkim wąskie szczeliny pod betonowymi płytami. Kolonie rozrodcze tych nietoperzy składają się zazwyczaj z kilkudziesięciu samic. Młode rodzą się w czerwcu lub na początku lipca, a po ok. 4 tygodniach są zdolne do lotu. Część borowców jesienią opuszcza nasz kraj, odlatując na zachód i południe, jednak wiele nietoperzy u nas zimuje. Przypuszcza się, że znaczna liczba nietoperzy hibernuje w naziemnych częściach budynków - w szczelinach wielopiętrowych bloków mieszkalnych spotykane są przez cały rok.

Mroczek posrebrzany (*Vespertilio murinus*)

Sredniej wielkości nietoperz. Bardzo często wykorzystuje zakamarki w budynkach, zwłaszcza w nowszym budownictwie. W dużych miastach spotykany jest najczęściej jesienią i wczesną zimą. Samce jako kryjówki godowe wykorzystują szczeliny w górnych partiach wysokich budynków. Dla mroczków posrebrzanych osiedla miejskie są również azylem na zimę. Nietoperze te hibernują bowiem w trudno dostępnych zakamarkach budynków (np. szczelinach między płytami bloków czy szybach wentylacyjnych). Mroczki posrebrzane potrafią podejmować dalekie wędrówki na zimowiska.

Mroczek późny (*Eptesicus serotinus*)

Jeden z większych, a zarazem najpospolitszych krajowych gatunków. Zarówno latem jak i zimą preferuje sąsiedztwo człowieka. Zasiedla głównie strychy starszych budynków we wsiach, obrzeżach miast i w pobliżu lasów, ale często spotykany jest nawet w centrach dużych aglomeracji. Kolonie rozrodcze liczą zazwyczaj poniżej 100 osobników. Młode rodzą się wczesnym latem. Po 3-4 tygodniach uzyskują zdolność lotu. Mroczki późne są nielicznie spotykane w okresie hibernacji, ale najprawdopodobniej wynika to z ich zimowania w miejscach niedostępnych, np. przestrzeniach między zewnętrznymi i wewnętrznymi ścianami budynków. Nietoperze te są z reguły osiadłe i często (jeśli mają taką możliwość) pozostają na zimę w tych samych budynkach, które zamieszkują latem.

Karliki (*Pipistrellus spp*)

W Polsce stwierdzono dotychczas przedstawicieli 4 gatunków tych małych nietoperzy. Kolonie rozrodcze karlików, tworzone w kwietniu i maju są liczne - mogą gromadzić nawet do tysiąca samic. Młode rodzą się zazwyczaj w drugiej połowie czerwca i uzyskują zdolność lotu w połowie lipca. Karliki mogą zakładać kolonie rozrodcze w miastach, ale najczęściej spotyka się je tutaj późnym latem i jesienią (podczas godów i migracji), a także zimą. Nietoperze te wykorzystują budynki (również nowoczesne, np. bloki) jako miejsca hibernacji.

(źródło: *Standardy montowania ukryć dla ptaków i nietoperzy jako element prac dociepleniowych*, Polskie Towarzystwo Ochrony Przyrody „Salamandra”, Poznań, 2008)

6.ZALECENIA

W związku ze wskazanymi powyżej potencjalnymi miejscami schronień dla ptaków oraz nietoperzy, kierując się zasadą przezorności, wskazano działania, które kompensowałyby ewentualną utratę siedlisk ptaków i nietoperzy w wyniku wykonywanych prac.

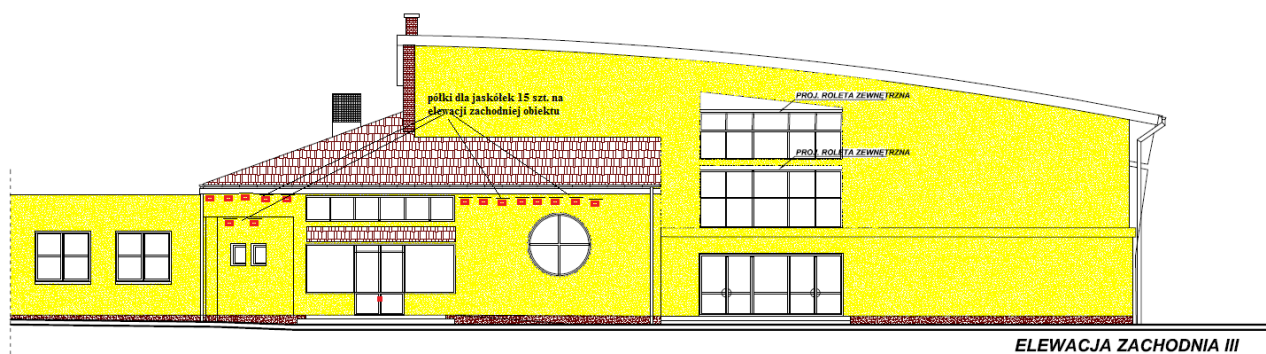
6.1 Gimnazjum w Ślesinie - zestawienie liczby i rozmieszczenia budek dla ptaków na poszczególnych elewacjach obiektu

W związku z przeprowadzoną inwentaryzacją i stwierdzeniem kilkudziesięciu gniazd (37 szt.) jaskółki oknówki, wskazane zostały działania kompensacyjne – **zamontowanie 15 szt. budek (pólek) dla oknówki na elewacji zachodniej hali sportowej.**

Gniazda jaskółki oknówki – wybrane wskazane strzałkami

Ryc. 3 Elewacja zachodnia: skrzynki lęgowe (półki) dla jaskółki – 15 szt., proponowane miejsca montażu (w miejsca dotychczas wykorzystywane przez ptaki)

W przypadku planowania działań wiążących się z przeprowadzeniem robót takich jak odnawianie elewacji, docieplanie budynków, remonty, czyszczenia dachów oraz konstrukcji itp., zgodnie z obowiązującym prawem, prace w konstrukcjach budynków powinny być prowadzone z uwzględnieniem okresu ochronnego ptaków gniazdujących w tych obiektach.

Stosownie do § 7 rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 6 października 2014 r. w sprawie ochrony gatunkowej zwierząt (Dz. U. z 2014 r., poz. 1348), w związku z art. 52 ust. 1 ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz.U. z 2015, poz. 1651, z późn.zm.), w stosunku do dziko występujących zwierząt objętych ochroną gatunkową wprowadzono m.in. zakaz niszczenia gniazd, zabijania, okaleczania, umyślnego płoszenia i niepokojenia zwierząt objętych ochroną gatunkową.

Zakaz niszczenia gniazd nie dotyczy usuwania od dnia 16 października do końca lutego gniazd ptasich z obiektów budowlanych i terenów zieleni, jeżeli wymagają tego względy bezpieczeństwa lub sanitarne.

Przed rozpoczęciem prac remontowych, zarządca/wykonawca prac powinien wykonać ekspertyzę ornitologiczną lub chiropterologiczną, stwierdzającą obecność lub brak chronionych gatunków ptaków/nietoperzy w danym obiekcie. W przypadku konieczności zniszczenia podczas prac, siedlisk ptaków i nietoperzy objętych ochroną, należy uzyskać wymienione powyżej zezwolenie Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska, przy jednoczesnym zapewnieniu zastępczych miejsc lęgowych np. poprzez zawieszenie budek lęgowych. Prace związane z niszczeniem siedlisk ptaków i nietoperzy objętych ochroną powinny być wykonywane pod nadzorem przyrodniczym.

6.2 Gimnazjum w Ślesinie - zestawienie liczby i rozmieszczenia budek (schronów podtynkowych) dla nietoperzy na poszczególnych elewacjach obiektu

W związku z przeprowadzoną inwentaryzacją i stwierdzeniem kilku potencjalnych ukryć dla nietoperzy (szczeliny pod tynkiem w części wschodniej, szczeliny przy otworach wentylacyjnych), wskazane zostały działania kompensacyjne – **zamontowanie 4 szt. podtynkowych schronów dla nietoperzy na elewacji południowej hali sportowej** (nietoperze to zwierzęta ciepłolubne i zaleca się montowanie ukryć dla tych ssaków właśnie na najbardziej nasłonecznionych elewacjach).

Przykładowe miejsca potencjalnych ukryć nietoperzy przedstawiają poniższe zdjęcia (wskazane strzałkami):

Ryc. 4 Elewacja południowa: wskazane miejsca montowania podtynkowych schronów dla nietoperzy (4 szt.)

W związku ze wskazanymi powyżej potencjalnymi miejscami schronień dla nietoperzy w przedmiotowym obiekcie, wskazano działania, które kompensowałyby ewentualną utratę siedlisk nietoperzy w wyniku wykonywanych prac termomodernizacyjnych:

- **zamontowanie podtynkowych schronów dla nietoperzy w ilości 4 szt. na elewacji budynku szkoły od strony południowej (budynek hali sportowej).**

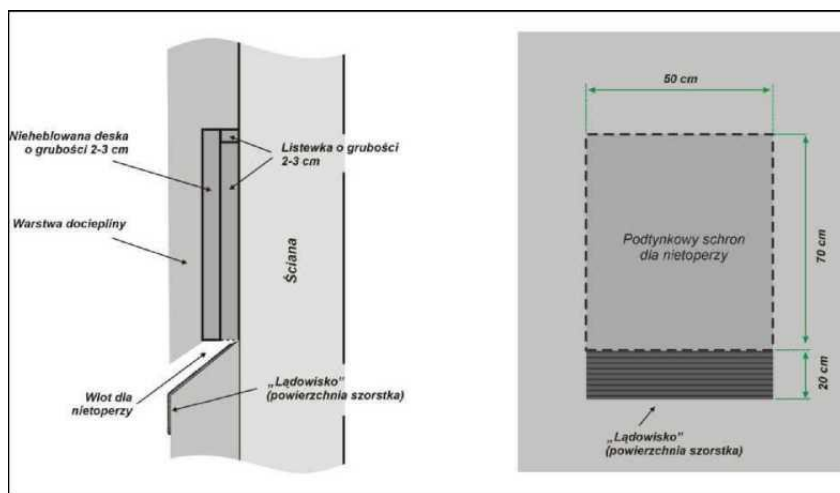
Najodpowiedniejszym terminem do przeprowadzenia prac przygotowawczych jest późne lato i wczesna jesień (sierpień-wrzesień), ponieważ wszelkie ślady świadczące o wykorzystywaniu schronienia przez nietoperze są świeże i dobrze widoczne. Poza tym młode nietoperze są już samodzielne i mają jeszcze szansę przed zimą znaleźć nowe schronienie. Jeśli przeprowadzenie prac w tym terminie byłoby niemożliwe, można je ewentualnie zrealizować także pod koniec marca lub w pierwszych dniach kwietnia, jednak dopiero po ustąpieniu mrozów. Należy pamiętać, że liczba tych alternatywnych schronień powinna w pełni równoważyć stratę, z uwzględnieniem ewentualnej rekompensaty za szkody poniesione przez populację nietoperzy w czasie remontu. Przy czym to zrównoważenie strat należy rozpatrywać w skali lokalnej (np. osiedla, czy dzielnicy), a nie pojedynczego budynku, na którym czasami może nie być możliwości zamieszczenia odpowiedniej liczby skrzynek (schronów). Pamiętać należy o tym, że z reguły nie wszystkie skrzynki są zajmowane przez ptaki i nietoperze, więc ich liczbę trzeba zwiększyć w zależności od gatunku i warunków lokalnych o 50-200% w stosunku do liczby par ptaków gniazdujących na budynku lub miejsc wykorzystywanych przez nietoperze, przed jego remontem.

W przypadku obiektów w Ślesinie zinwentaryzowanych zostało kilka potencjalnych miejsc występowania nietoperzy (odkryte otwory wentylacyjne, szczeliny pod tynkiem) i tym faktem kierowano się m.in. przy formułowaniu ww. zaleceń (4 szt. podtynkowych schronów - zamontowanych zgodnie z zasadą przezorności). Dodatkowymi elementami, które mogą przyciągać nietoperze do powstałych schronień jest sąsiedztwo Jeziora Ślesińskiego – tam ssaki te mają doskonałe warunki do żerowania, a dzień mogą spędzać w kryjówkach antropogenicznych, czyli np. zakamarkach i szczelinach w budynkach.

Najprostsza wersja skrzynki podtynkowej, do wykonania w każdych okolicznościach. Tworzymy ramkę z 3 listewek o grubości 2-3 cm (boki i góra) o wymiarach przynajmniej 50 x 70 cm, którą pokrywamy deskami (nieheblowanymi). W ten sposób zostanie utworzona przestrzeń między deskami a ścianą budynku. Od dołu należy zostawić szczelinę o szerokości 2-3 cm (jej krawędź dolna może być

wzmocniona listewką, górną stanowi brzeg deski). Szczelina ta będzie jedynym elementem schronienia widocznym z zewnątrz po otynkowaniu i wykończeniu fasady.

Poniżej szczeliny ściana powinna być szorstka - jako lądowisko dla nietoperzy. Owa szorstkość powinna być porównywalna z nieheblowaną deską. Skrzynki należy montować w poziomych grupach po kilka do kilkunastu, co najmniej na najwyższych dwóch-trzech kondygnacjach.

Rvc. 3 Schemat budowy podtynkowego schronu dla nietoperzy (źródło: *Standardy montowania ukryć dla ptaków i nietoperzy...*)

Należy pamiętać, że liczba tych alternatywnych schronień powinna w pełni równoważyć stratę, z uwzględnieniem ew. rekompensaty za szkody poniesione przez populacje tych gatunków w czasie remontu. To zrównoważenie strat należy rozpatrywać w skali lokalnej (np. osiedla, ew. dzielnicy), a nie pojedynczego budynku, na którym czasami może nie być możliwości zamieszczenia odpowiedniej liczby skrzynek. Pamiętać należy o tym, że z reguły nie wszystkie skrzynki są zajmowane przez ptaki i nietoperze, więc ich liczbę trzeba zwiększyć w zależności od gatunku i warunków lokalnych o 50-200% w stosunku do liczby par ptaków gniazdujących na budynku lub miejsc wykorzystywanych przez nietoperze, przed jego remontem.

W związku z powyższym słusznym wydaje się zamontowanie ww. ilości schronów podtynkowych dla nietoperzy.

Przedmiotowy obiekt - budynki Gimnazjum w Ślesinie, nie stanowi istotnego miejsca schronień dla nietoperzy. Wynika to z małej ilości potencjalnych schronień dla tych ssaków (dodatkowo przy braku strychu, który często stanowi miejsce wyprowadzania kolonii rozrodczych). Chodzi tu głównie o niezabezpieczone otwory wentylacyjne (stwierdzony po stronie wschodniej), poza tym drobne pęknięcia w tynkach (mniejsze znaczenie).

Ponadto wykonywane były dwukrotnie kontrolne nasłuchy przy pomocy detektora ultrasonicznego (w dniach 2 oraz 10 kwietnia 2016 r.) godzinę po zachodzie słońca w pobliżu przedmiotowego obiektu. Nie stwierdzono aktywności nietoperzy w pobliżu budynków gimnazjum. Nie oznacza to jednak, że ssaki te nie wykorzystują np. szczelin w tynkach, czy niezabezpieczonych otworów wentylacyjnych jako schronień, tym bardziej, że w najbliższym sąsiedztwie znajduje się Jezioro Ślesińskie (obfita baza żerowa dla nietoperzy w postaci owadów latających).

7.DOKUMENTACJA ZDJĘCIOWA

